

Wijffes, Huub, Voerman, Gerrit (eds.), *Mediatization of Politics in History* (Groningen Studies in Cultural Change 35; Leuven: Peeters, 2009, xxii + 265 blz., ISBN 978 90 429 2205 1).

In grote lijnen beschrijft het concept 'mediatisering' een proces waarbij de conventies en eisen van de media andere sociale en culturele domeinen zijn gaan domineren, een inmenging die gepaard gaat met een toenemende autonomie van de media. Ook de politieke sfeer ontsnapte niet aan de zogenaamde 'koloniserende' media. Politici zien zich genoodzaakt om de narratieve structuren van de media over te nemen, willen zij nog gehoord worden. In de politieke communicatie heeft een 'politieke logica' het veld geruimd voor een 'medialogica'. Hoewel wetenschappers vanuit verschillende invalshoeken mediatisering als een *proces* definieerden, bleef de historische dimensie of context regelmatig onderbelicht. Al te vaak wordt het procesmatige karakter onderschreven maar tegelijkertijd grotendeels genegeerd. Om deze historische leemte op te vullen organiseerde de Universiteit van Groningen in 2006 een internationaal congres waaruit dit boek resulteerde.

Huub Wijffes beschrijft in de inleiding de relatie tussen politiek en media als volgt: 'every transformation we see is understood not as a transformation of politics through media pressure, but as a transformation of political culture of which media is a part' (x). In plaats van beide velden als strikt gescheiden te beschouwen moet de historicus aandacht hebben voor de dynamische processen van wederzijdse beïnvloeding van media en politiek. Deze benadering vormt een rode draad door de verzamelde artikelen, die grotendeels maar niet exclusief op de Nederlandse casus focussen. De algemene theoretische steen des aanstoots hierbij is Arend Lijpharts visie op de gedweë of volgzaam rol van de media in de Nederlandse verzuilde samenleving.

Aan de hand van het concept 'mediatisering' wordt deze simplificering aan de kaak gesteld. Het boek valt uiteen in drie delen. Het eerste

deel bevat twee algemene beschouwingen over de problematische verhouding tussen media en politiek. Robert Entman duidt op het chronische geheugenverlies van de (Amerikaanse) media, hun inherente onvermogen om te leren uit gemaakte fouten, en de nefaste invloed hiervan op hun omgang met geschiedenis. John Lloyd bekritiseert de vermenging van consumentisme en entertainment met politieke verslaggeving.

Het volgende luik benadert de mediatiseringsproblematiek vanuit het perspectief van de politici. Welke strategieën hanteerden ze om de media te beïnvloeden in een tijd gekenmerkt door partijvorming en de opkomst van massademocratie? Hoe schikten ze zich naar de eisen van de pers? In de transformerende politieke cultuur in de jaren 1860 en 1870, waarin politieke partijen gestadig afgelijnde gedaantes aannamen, speelden de media een steeds actievere politieke rol, hetzij als criticaster, hetzij als verdediger van het regeringsbeleid. Kranten boden echter ook een forum voor interne conflicten. Piet Hagen constateert een levendig pluralisme in de socialistische pers, die zoals de katholieke en protestantse variant allerminst tot 'his master's voice' valt te reduceren. De 'master', namelijk Troelstra, vormde zelf het voorwerp van kritiek. Gerrit Voerman plaatst op zijn beurt de introductie van politieke blogs in een politieke cultuur waar de individuele politicus meer en meer de overhand krijgt.

Afsluitend komt het journalistieke perspectief aan bod dat focust op de groeiende journalistieke autonomie en de ambitie om invloed uit te oefenen op de politieke besluitvorming. De wijzigende sociale positie van journalisten hangt samen met stijlveranderingen in politieke verslaggeving die enigszins samengevat kunnen worden als personalisering en subjectivering. De Engelse en in mindere mate Nederlandse parlementaire journalistiek, bijvoorbeeld, raakten gedurende de negentiende eeuw doordrongen van psychologische elementen. Verslaggevers analyseerden het 'innerlijk' van de politicus, zijn karakter, zijn bewegingen, zijn neuroses. In zijn vergelijking van

pamfletten met kranten, noteert Rutger de Graaf dat deze tendens geenszins lineair was. De krant betekende, ten opzichte van zijn voorloper het pamflet, een terugval op dit vlak.

De publicatie had misschien aan coherentie kunnen winnen, had het een kleinere periode en geografie bestreken. De eerste twee hoofdstukken en het laatste over politieke computerspellen passen niet helemaal binnen de opzet van het boek, vooral omdat ze een historische vraagstelling missen. Juist omdat het merendeel van de artikelen die de periode tot aan de Tweede Wereldoorlog beslaan een goed aansluitend geheel vormen, lijken andere hoofdstukken wat verloren te staan. Omdat ze als enige een heel ander land en periode bespreken, is het niet duidelijk waarom ze thuishoren in dit boek. Voor een conceptueel gerichte uitgave zijn sommige bijdragen iets te biografisch van karakter. In het artikel over Izaak Jacob Lion, bijvoorbeeld, primeren soms de redenen van zijn controversialiteit, in plaats van zijn relatie tot het concept mediatisering. De schrik van iedere recensent is een sluwe editor die probeert verzamelbundels verkocht te krijgen waardoor de afzonderlijke bijdragen buiten typografie niets gemeen hebben. Bovenstaande bespreking maakt hopelijk duidelijk dat de onderlinge delen met enkele stevige rode draden zijn verbonden, ook al bestaat soms het gevaar dat elk raakvlak of overlapping tussen media en politiek onder de noemer 'mediatisering' wordt geplaatst.

KASPAR BEELEN, UNIVERSITEIT ANTWERPEN

Otterspeer, Willem (ed.), *De hand van Huizinga* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2009, 446 blz., ISBN 978 90 8964 020 8).

Seit den späten 1980er Jahren hat die niederländische Historiografie zehn Jahre lang eine wahre 'Huizinga-Welle' erlebt: Auf die Publikation seines Briefwechsels folgten Dissertationen der drei Herausgeber Anton van der Lem, Wessel Krul

und Léon Hanssen, neue illustrierte Ausgaben von *Herfsttij der middeleeuwen* und *Nederlands beschaving in de 17e eeuw* sowie weitere einheimische und internationale Veröffentlichungen. Leben und Werk des weltweit bekanntesten niederländischen Historikers können seitdem als so umfassend erforscht gelten wie bei kaum einem anderen niederländischen Wissenschaftler.

In den letzten Jahren ist es um Johan Huizinga (1872-1945) wieder ruhiger geworden, aber der Leidener Universitätshistoriker Willem Otterspeer publizierte 2006 noch einen originellen Essay 'Orde en trouw', der sich auf die sprachlich-literarischen Dimensionen von Huizingas Werk konzentrierte. Schon in diesem Buch stellte Otterspeer die Original-Texte in den Mittelpunkt. Nun hat er einen Band mit 17 Aufsätzen Huizingas herausgegeben, der es Leserinnen und Lesern ermöglicht, sich jenseits der wissenschaftlichen Deutungen wieder unmittelbar ein Bild von Huizingas thematischer Bandbreite und seiner Herangehensweise an Geschichte zu machen.

Die vorliegende Sammlung wird durch eine kurze Einführung des Herausgebers in Huizingas Leben und in die Schwerpunkte seines wissenschaftlichen Werks eingeleitet. Otterspeer hebt Gegensätze und Spannungen in der Biografie Huizingas hervor und postuliert dem gegenüber eine organische Entwicklung des Werks. Der Bogen, den er dabei von Huizingas ersten sprachwissenschaftlichen Studien 1896 bis zu den 1940er Jahren schlägt, gerät allerdings allzu rund, auch wenn man dem Resümee von Huizingas 1947 posthum veröffentlichter autobiografischer Skizze nicht ohne weiteres glauben mag, seine wissenschaftlichen Arbeiten hätten nie einem Forschungsprogramm entsprochen, sondern seien nur 'een zweven over de tuinen van de geest' gewesen.

Zudem geht die Einleitung zwar auf die Hintergründe der Bücher Huizingas ein, nicht aber auf die hier versammelten Aufsätze. Welchen Stellenwert sie in seinem Gesamtwerk hatten, bleibt der Erschließung des Lesers überlassen, denn erläutert wird die Auswahl nicht. Dabei